

TÍÐINDI

– Tað er ikki fyrr enn nógv ár seinni í tíðini, at fólk eru farin at siggja psykiatriina sum eitt viðgerðarstað burturav, sum eitt sjúkrahús og ikki sum bústaður í óavmarkaða tíð. Nú eru tibetur onnur bústaðartilboð, hóast tey kundu verið væl fleiri, sigur Marin Samuelsen

ligt, njótið so kaffimunnin, tí hinir dagarnir koma nokk, tá ið tit ikki hava stundir at sita«.

Og rætt hevði hann. Hann var so góður við okkum starvsfólk.

Fyrstu tíðina var ergoterapiin á Deild 1, og Elsa Jacobsen var ergoterapeutur, men seinni var flutt í kjallaran undir Deild 2 og 3. Har varð ymiskt handaligt arbeiði gjørt, ið eins og fysioterapi var partur av viðgerðini. Stórur partur av sjúkrarøktini vóru samtalar, samvera og umsorgan.

Tey kundi eisini fáa kolbogaljós og furunálabað.

– So sótu vit uppi yvir sjúklingunum og tosaðu við tey, meðan tey lógu í baðikarinum, minnist Marin.

Elpaveltu høvdu kronisku sjúklingarnir eisini á eini trøð aftan fyri kirkjugarðin.

Sjúklingarnir skiftust um at vaska upp

Inni á deildunum vóru sjúklingarnir eisini hildnir til við ymsum virksemini. Teir skiftust um at vaska upp, og Árni Olsen vildi hava, at fólk reiddu sína egnu song. Men tað vóru nógv, ið søgdu nei, tí tey høvdu verið á hospitalinum fyrr, og tá komu sjúkrasystarnar at reida upp.

– Tá máttu vit siga, at tað var liður í viðgerðini, sigur Marin, sum eisini minnist seg hava sagt við Árna Olsen: »Góði, sigi tygum tað við tey, tí tað nyttar einki, at vit siga tað«. Yvirlækninum høvdu tey størri virðing fyri.

Á Psykiatrisku deild vóru bæði fólk, sum komu og fóru, og tey, sum vórðu innløgð í langa tíð. Fleiri við lættari sjúkum høvdu arbeiði, sum tey røktu, tá tey ikki vóru innløgð, og tey búðu aðrastaðni. Men tey, ið høvdu tær tyngru kronisku sjúkurnar, vóru ikki før fyri at røkja eitt arbeiði, og fleiri teirra vóru ikki bert innløgð. Tey búðu rætt og slætt á Psykiatrisku deild í árávis, enntá fleiri á somu stovu, har songin og tað, sum rúmtist í einum klædnaskápi, var teirra og lítið annað.

Tað er ikki fyrr enn nógv ár seinni í tíðini, at fólk eru farin at siggja psykiatriina sum eitt viðgerðarstað burturav, sum eitt sjúkrahús og ikki sum bústaður í óavmarkaða tíð. Nú eru tibetur onnur bústaðartilboð, hóast tey kundu verið væl fleiri.

Útbúgvingar- og arbeiðsmøguleikar kundu eisini verið fleiri.

– Jú, Fountainhúsið er komið, men enn er trongt á arbeiðsmarknaðinum og stórvini fá til teirra, ið hava minni arbeiðsorku enn flest onnur, heldur Marin.

– Her mugu vit ikki gloyma Karolinu Petersen, fyrrverandi landsstýrskvinnu, sigur Marin. Karolina gjörði eitt stórt arbeiði fyri at útvega sjúklingum hóskandi bústaðir í eini tíð, tá áhugin hjá myndugleikunum ikki var serliga stórur.

Gleddu seg til árligu veitsluna

Eitt, sum sjúklingarnar vóru glað fyri, var kaféin, tá hon kom. Høli varð innrættað í forleingilsli av Deild 1, opið var nakrar ferðir um vikuna, og bingo var hvørt mikukvöld. Tey kvöldini plagdu nøkur avvarðandi eisini at koma og hugna sær saman við teimum.

Tað sama við árligu veitsluni á Psykiatrisku deild. Tá var familja og vinfólk hjá sjúklingunum við. Teir gleddu seg í fleiri mánaðir til hetta ársins stóra tiltak, tá øll komu veitslukkødd í Veitsluhøllina til góðan døgurða, undirhald og dans, har orkestur spældi.

– Tíverri hildu veitslurnar uppát, ivaleyst vóru tær spardar burtur. Vit royndu fleiri ferðir at tosa við leiðslu-

una um at fáa tær aftur, men einki nyttaði, sigur Marin.

Tá vit tosa um sjúklingar og avvarðandi var munur á, hvussu fólk sóu upp á sálarligar og likamligar sjúkur. Marin minnist, at tá vitjanartíð var, og tey av Deild 1 kveittu oman á parkeringsplássid í garðinum við Dr. Alexandrines hospital, tá var munur at siggja, hvussu tað fylltist við bilum har, og fólk tustu inn at vitja síni á Skurðdeildini ella á Medisinsku deild. Øðrvísi var á Psykiatrisku deild oman fyri vegin. Her vóru bilarnir fáir á parkeringsplássinum. Tó so, undantøk vóru. Nakrar familjur vóru trúfastar at vitja síni.

– Nú verður nógv tosað um at draga tey avvarðandi

inn í viðgerðina. Tað er umráðandi, sigur Marin, men ta fyrstu tíðina aftaná at Psykiatriska deild læt upp, varð hon meira mett at vera umlætting hjá familjun. Árni Olsen plagdi at siga: »Lat familjuna hava frið, eina tíð í hvussu er, tey eru so útkoyrd«.

Kollveltandi kognitiv viðgerð

Tá sæð verður burtur frá teimum, ið búðu á Psykiatrisku deild, eru sjúklingarnir nú á døgum innlagdir styttri tíð enn fyrr. Bæði heilivágur og aðrir viðgerðarhættir virka betur. Heilivágurin er minni doyvand, hjáárinini eru færri, og terapeutisk nýhugsan hevur eisini havt góða ávirkan.

Marin minnist serliga ta hjálp, sjúklingarnir finga av kognitivu terapiini, tá hon kom og kundi hjálpa fólki við skizofreni, angist og tunglyndi. Sjúkur, ið hava við sær, at tey, ið hava tær, koma illa úr stað og hava lítið sjálvsálit. Men tey kunnu læra at siggja sína støðu øðrvísi og við at stuðla tey til eitt sindur í senn verða smáu stigini leiðin fram til sannføringina um, at tey kortini megna at koma víðari. Á tann hátt fáa tey størri dirvi og sjálvsálit.

Tað kundi t.d. vera torført at fáa fólk at fara til fimleik í Veitsluhøllini, men um tað í fyrstu syftu eydnaðist at fáa tey yvir at seta seg, so var tað eitt stig rætta vegin. Næstu ferð ella næstu ferð aftur fór tað kanska at eydnast at

fáa sjúklingin út á gólvið, og hendi tað, fór tað nokk eisini sum frá leið at eydnast at fáa hann at gera nakrar rørslur. Við at ávirka huglagið hjá fólki í smáum rætta vegin hava tey fingið vilja og dirvi til at megna gerandisdagin, og Marin minnist fleiri slíkar sólskinssøgur. »Eg havi so góð minni um tey menniskju, eg upplivdi í viðgerð har, og enn møti av og á«.

Viðgerðirnar eru vorðnar betri, men samstundis hevur psykiatriin fingið avbjóðingar, sum áður vóru sjáldsamari. Nógvir tilburðir av anorexia komu fyri 15-20 árum síðani, og seinni tey, ið skera seg.

Betri umstøður til børn og ung

At fleiri børn og ung koma í samband við psykiatriina krevur umstøður at taka ímóti teimum. Tí heldur Marin tað vera spell, at Deild 1 stongdi sum seingjardeild, tí har høvdu umstøðurnar hjá børnum og ungum verið nógv betri, enn tær nú eru. Hinar báðar deildirnar, Deild 2, nú P40 PI, og Deild 3, nú P40 PA, eru einans til vaksinfólk. Tó er tað har, børn og ung verða innløgð, og hóast tey vera avbyrgd, eru tey nærri vaksnu sjúklingunum, enn tey eiga at vera.

Marin gleðist um, at nýtt psykiatrisktt viðgerðartilboð fyri børn og ung byrjar í vár.

Økispsykiatriin hevur við sær, at fleiri verða viðgjørd ambulant, men økispsykiatri er ikki nakað nýtt, tí ta tíðina serlæknarnir á Psykiatrisku deild vóru fleiri í tali, Heri Berg, Sofus Joensen, Lise Nolsøe, Marjun Weihe og August G. Wang aftrat Árna Olsen, fóru teir ikki bert javnan á bygd, men býttu landið ímillum sín og høvdu hvør sítt øki at røkja.

»Hví arbeiðir tú har«, er Marin onkuntíð spurð.

Hjá henni er svarið, at tað hevur verið bæði áhugavert og gevandi. Orðini hjá eini sjúkrasystir í Glostrup kundi Marin gera til síni, tá hon á einum skeiði í Danmark hoyrði hendan starvsfelagan siga, at hon var errin av at vera psykiatrisk sjúkrasystir.

– Tað var júst tað, eg hevði brúk fyri at hoyra, sigur Marin Samuelsen.

Og Marin nýtir orðini hjá hjá Súna Poulsen, sálarfrøðingi á psykiatriska deplinum, um tað at gerðast sálarsjúkur: »Tað er onki tit og vit. Tað er bara vit, og nøkur blíva sjúk og onnur blíva ikki«.